

20170541041

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на член 47 став 1 точка 6 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/10, 123/12, 43/14, 153/15 и 6/16) и член 114 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/07, 90/09, 67/10, 26/13, 15/15, 153/15 и 190/16), Советот на Народната банка на Република Македонија донесе

ОДЛУКА ЗА ПРОВЕРКА НА АВТЕНТИЧНОСТА И СООДВЕТНОСТА, УСЛОВИТЕ И НАЧИНОТ НА ВРАЌАЊЕ НА КНИЖНИТЕ И КОВАНИТЕ ПАРИ ВО ОПТЕК И НАЧИНОТ НА ВРШЕЊЕ СУПЕРВИЗИЈА

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Со оваа одлука се регулираат начинот на проверка на автентичноста и соодветноста на книжните и кованите пари (во натамошниот текст: парите), условите и начинот на нивното враќање од страна на банките и друштвата за снабдување со готовина (во натамошниот текст: центри за готовина) во оптек и начинот на вршење супервизија на спроведувањето на оваа одлука.

2. Одделни изрази употребени во оваа одлука го имаат следново значење:

- „Автентични пари“ се парите коишто ги поседуваат основните белези утврдени со регулативата на Народната банка;

- „Проверка на автентичноста на парите“ е постапка на проверка на парите заради издвојување на примероците на парите за кои постои сомнеж дека се фалсификувани пари;

- „Соодветни пари за оптек“ се парите коишто се проверени од аспект на нивната автентичност и коишто ги исполнуваат условите пропишани од Народната банка за да бидат во оптек;

- „Несоодветни пари за оптек“ се парите за кои по извршената проверка е утврдено дека се оштетени и/или излитени, или се парите коишто се изработени со грешка и како такви, не се соодветни за враќање во оптек;

- „Сомнителни пари“ се парите за кои постои сомнеж дека во сите или во поодделни сигурносни заштити се разликуваат од автентичните пари;

- „Фалсификувани пари“ се парите дефинирани со регулативата на Народната банка за утврдување на постапката за откривање и повлекување фалсификувани пари;

- „Обработка на пари“ е постапка на проверка на парите преку утврдување на нивната автентичност, бројност, селекција и сортирање на соодветни и несоодветни, за да можат повторно да бидат вратени во оптек;

- „Селекција и сортирање пари“ е постапка на контрола на автентичноста и соодветноста на парите со помош на машините за обработка на парите;

- „Машини за обработка на парите“ се уредите со кои ракуваат обучени работници на банките, центрите за готовина или клиенти коишто имаат можност за автоматска идентификација и физичко раздвојување на сомнителните и несоодветните пари од автентичните и соодветните, без притоа да постои можност на каков било начин да се влијае врз постапката на селекција и сортирање од страна на обучениот работник на машината;

- „Тестирање машини за обработка на парите“ е постапка на проверка на начинот на работа на машините од страна на Народната банка при утврдување на автентичноста, бројноста, селекцијата и сортирањето на парите врз основа на дефинирани технички процедури;

- „Обучени работници“ се работниците од банките и центрите за готовина коишто ја поминале обуката во Народната банка и се стекнале со потврда за рачна проверка на автентичноста и соодветноста на парите за оптек;

- „Рачна обработка на парите“ е визуелна проверка на автентичноста на парите од страна на обучените работници со употреба на опрема за проверка на автентичноста, како и визуелна проверка на соодветноста на парите за понатамошен оптек.

II. УСЛОВИ И НАЧИН НА ОБРАБОТКА НА ПАРИТЕ

3. За обработка на парите, банките и центрите за готовина треба да ги исполнуваат следниве услови:

- Да располагаат со машини за обработка на пари;

- Машините со коишто ќе ја вршат обработката на парите да се наведени во листата на успешно тестирани машини објавена на интернет-страницата на Народната банка; и

- Работниците коишто ја вршат обработката на парите, задолжително да поседуваат документ дека успешно ја поминале обуката на Народната банка, за оспособување за вршење рачна обработка на парите заради нивно враќање во оптек.

4. Банките и центрите за готовина ја вршат обработката на парите на следниве начини:

- Со машини за обработка на парите коишто се наведени на листата на успешно тестирани машини од Народната банка; и

- Со рачна обработка на парите од страна на обучените работници.

Видови машини за обработка на парите

5. Машините за обработка на книжните пари се класифицираат во две категории:

- Машини со кои ракуваат клиентите на банките; и

- Машини со кои ракуваат обучените работници.

Машините за обработка на книжните пари треба да ги исполнат општите технички барања од прилогот I на оваа одлука.

6. Машините за обработка на кованите пари се класифицираат во две категории:

- Машини со кои ракуваат клиентите на банките; и

- Машини со кои ракуваат обучените работници.

Машините за обработка на кованите пари треба со сигурност да ги идентификуваат сомнителните примероци на ковани пари.

Тестирање на машините за обработка на парите

7. Банките и центрите за готовина се должни да ја известат Народната банка за инсталирање машина за обработка на парите, пред таа да почне да се користи.

Со известувањето, банките и центрите за готовина задолжително доставуваат изјава од производителот, снабдувачот или од овластениот застапник на тие машини на територијата на Република Македонија, со која гарантираат дека машината поседува идентични карактеристики и има вградено софтверско решение коешто овозможува обработка на парите на ист начин како и машината од истиот тип, којашто е објавена на интернет-страницата на Народната банка.

8. Банките и центрите за готовина се должни да побараат од Народната банка да ги тестира машините за обработка на парите, доколку тие не се наведени на листата на успешно тестирани машини, објавена на интернет-страницата на Народната банка или доколку користат софтверско решение коешто не е тестирано, пред да почнат со нивното користење.

9. Народната банка го спроведува тестирањето на работата на машините за обработка на парите врз основа на барање коешто е поднесено од банката, центарот за готовина, производителот, снабдувачот или од овластениот застапник на тие машини на територијата на Република Македонија.

Во барањето се внесуваат сите потребни податоци коишто се однесуваат на работењето на машината за обработка на парите.

10. Постапката за тестирање на машините за обработка на парите од страна на Народната банка опфаќа проверка на начинот на работа на машината преку контрола на автентичноста, бројноста, селекцијата и сортирањето на парите на соодветни и несоодветни за оптек.

Постапката за тестирање на машините за обработка на парите од страна на Народната банка се врши врз основа на примероци на фалсификувани пари и пари коишто се соодветни и несоодветни за оптек.

11. По извршеното тестирање, Народната банка издава потврда за спроведеното успешно тестирање на машината за обработка на парите. Потврдата се издава за ограничен рок од една година, од денот на извршеното тестирање. По истекот на важноста на потврдата, машината задолжително подлежи на повторно тестирање.

Машината за обработка на парите којашто нема да ја помине успешно постапката за проверка на нејзиното работење не може понатаму да се употребува.

Машините може да се користат со стандардно фабричко приспособување, вклучувајќи ги и сите ажурирани тестирани верзии, освен доколку Народната банка, не пропише построги критериуми.

12. Народната банка утврдува листа на успешно тестирани машини за обработка на парите, којашто ја објавува на својата интернет-страница.

Банките и центрите за готовина може да ги стават во употреба машините за обработка на парите доколку се тестирани и доколку се наведени на листата објавена на интернет-страницата на Народната банка.

13. По секое извршено надградување на хардверскиот или софтверскиот дел на машините за обработка на парите коишто се успешно тестирани, банката, центарот за готовина, производителот, снабдувачот или овластениот застапник треба да достават барање за повторно тестирање на работата на машината.

14. Народната банка не е одговорна доколку на машината за обработка на парите којашто е успешно тестирана не може да се врши обработката на парите на начинот што е предвиден во оваа одлука.

Обука на работници

15. Народната банка врши обука на работниците од банките и центрите за готовина за нивно оспособување за вршење рачна обработка на парите заради нивно враќање во оптек.

Обучените работници коишто ја поминале обуката спроведена од Народната банка ја вршат рачната обработка на парите за оптек.

До стекнувањето на статусот „обучен работник“, рачна обработка на парите за оптек можат да вршат и работниците коишто работат под надзор на работник кој поседува потврда од Народната банка за „обучен работник“. Овие работници задолжително ја посетуваат обуката за стекнување статус „обучен работник“ во рок не подолг од една година од денот кога почнале да ја вршат рачната обработка на парите за оптек.

Начин на постапување со обработените книжни пари

16. Книжните пари, коишто се проверени од машини со кои ракуваат клиентите на банките, се класифицираат и со нив се постапува во согласност со прилогот II-а од оваа одлука.

17. Книжните пари, коишто се проверени од машини со кои ракуваат обучени работници, се класифицираат и со нив се постапува согласно со прилогот II-б од оваа одлука.

Со книжните пари, за кои постои сомнеж дека се фалсификувани пари според класификацијата извршена во согласност со прилозите II-а или II-б од оваа одлука, или се утврдени со рачна обработка од обучени работници, се постапува во согласност со регулативата со која е утврдена постапката за откривање и повлекување фалсификувани пари.

18. Селекцијата и сортирањето на книжните пари за оптек се врши во согласност со минималните утврдени стандарди и постапки од прилозите III-а и III-б од оваа одлука, за машинска и за рачна обработка на книжните пари.

19. Книжните пари коишто не се проверени и обработени во согласност со постапката за обработка на парите не се пуштаат во оптек.

20. Банките може да вратат книжни пари во оптек преку машините со кои ракуваат клиентите на банките, и тоа оние книжни пари за кои е извршена обработка преку машините за обработка на книжните пари и книжни пари коишто се испорачани директно од Народната банка.

Книжните пари за кои е извршена обработка преку машините за обработка на книжните пари и коишто се класифицирани како автентични и соодветни може да се вратат во оптек.

21. Книжните пари коишто се обработени рачно од страна на обучените работници може да бидат вратени во оптек само преку благајните на банките.

22. По исклучок, кога определен настан ќе предизвика значително отежнување на снабдувањето со книжните пари, само врз основа на писмено одобрение од Народната банка, банките и центрите за готовина може рачно да вршат обработка на книжните пари, коишто може да ги вратат во оптек преку машините со кои ракуваат клиентите на банките.

Начин на постапување со обработените ковани пари

23. Банките и центрите за готовина се должни да обезбедат непречено спроведување на постапката за проверка на автентичноста и соодветноста на примените ковани пари за оптек, како и нивно враќање во оптек.

24. Спроведувањето на постапката на проверка на автентичноста и соодветноста на кованите пари претставува процес со кој банките и центрите за готовина потврдуваат дека кованите пари се автентични и соодветни за оптек.

25. Со машините за обработка на кованите пари со кои ракуваат клиентите на банките и обучените работници, во постапката на обработка, треба да се обезбеди проверка на автентичноста на кованите пари така, што ќе се одвојуваат сомнителните примероци од автентичните и ќе се врши селекција на соодветните од несоодветните ковани пари за оптек.

Доколку банките ги прераспределат кованите пари преку благајните, треба да обезбедат рачна обработка на парите од страна на обучените работници.

26. Кованите пари, чијашто автентичност и соодветност ќе се утврди со постапката за проверка согласно со оваа одлука, се враќаат во оптек.

Со кованите пари за кои постои сомнеж дека се фалсификувани пари се постапува во согласност со регулативата со која е утврдена постапката за откривање и повлекување фалсификувани пари.

III. СУПЕРВИЗИЈА НА ОБРАБОТКАТА НА ПАРИТЕ

27. Народната банка спроведува супервизија на банките и центрите за готовина преку непосредна, целосна или делумна теренска контрола (најавена или ненајавена) заради контрола на обработката на парите. Со контролата се врши и проверка на процедурите за работа на машините, постапувањето со проверените пари и секоја рачна обработка на парите за оптек.

Народната банка може да земе примероци од обработените пари од банките и центрите за готовина за да ги провери во своите простории.

Во случај кога при непосредна контрола ќе се утврди дека се постапува спротивно на одредбите на оваа одлука, Народната банка ќе побара од банките и центрите за готовина да ги отстранат неправилностите во определен рок.

Во случај на дефект на машината за обработка на парите којшто не може да се отстрани, Народната банка може да ја избрише машината од листата објавена на интернет-страницата на Народната банка.

По завршувањето на контролата, Народната банка изготвува записник којшто се доставува до банката и центарот за готовина.

Банката и центарот за готовина имаат право на приговор на записникот.

Приговорот треба да се достави во рок којшто ќе го определи Народната банка, а којшто не може да биде пократок од 5 дена, ниту подолг од 10 дена.

Во прилог на приговорот, банката и центарот за готовина треба да достават известување за планираните или преземените активности во врска со надминувањето на неусогласеностите со прописите или слабостите утврдени во записникот.

Народната банка е должна да достави одговор на приговорот на записникот во рок од 15 дена од датумот на приемот на приговорот, по што и официјално ќе се смета дека контролата е завршена, а записникот е конечен.

28. Заради следење на активностите на банките и центрите за готовина при одвивањето на готовинскиот тек, Народната банка прибира податоци од банките и центрите за готовина и добива информации за следново:

- вид и број на машините за обработка на парите;
- локација на секоја машина за обработка на парите;

- податоци за парите обработени преку машините за обработка на парите и парите обработени рачно.

Податоците од банките и центрите за готовина за обработените пари се доставуваат според бројот на парчиња (бројност), збирно, по квартали и според апоенската структура.

Податоците се доставуваат до Народната банка квартално до 15-тиот ден по истекот на кварталот на кој се однесуваат.

IV. ТРОШОЦИ

29. Трошоците настанати заради исполнување на обврските од оваа одлука паѓаат на товар на банките и центрите за готовина.

30. Народната банка не е одговорна за трошоците направени од банките и центрите за готовина заради променети или нови сигурносни карактеристики на парите.

V. ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

31. Гувернерот на Народната банка донесува упатство за спроведување на оваа одлука.

32. Со влегувањето во сила на оваа одлука, Одлуката за проверка на автентичноста и соодветноста, условите и начинот на враќање на книжните и кованите пари во оптек („Службен весник на Република Македонија“, бр. 112/15) престанува да важи.

33. Оваа одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

О. бр. 02-15/III-1/2017
27 април 2017 година
Скопје

Гувернер
и претседавач на Советот
на Народната банка на
Република Македонија,
Димитар Богов, с.р.

ПРИЛОГ I

МАШИНИ ЗА ОБРАБОТКА НА КНИЖНИТЕ ПАРИ

1. Општите технички барања се следниве:

1.1. За да се квалификува како машина за обработка на книжните пари, машината треба да ги обработува книжните пари, да ги селектира и физички да ги раздвојува според нивните класификации без интервенција на обучениот работник на машината, во согласност со прилозите II-а и II-б. Машините треба да го имаат потребниот број излези и/или други средства за да обезбедат сигурна селекција и сортирање на обработените книжни пари.

1.2. Машините за обработка на книжните пари мора да имаат можност за приспособување за да можат со сигурност да ги откриваат новите фалсификувани пари. Покрај тоа, тие треба да бидат приспособливи за да се овозможи поставување повеќе или помалку рестриктивни стандарди за селекција и сортирање, доколку има потреба од тоа.

2. Категории машини за обработка на книжните пари се:

- машините со кои ракуваат клиентите на банките; и
- машините со кои ракуваат обучени работници.

2.1. Машините со кои ракуваат клиентите на банките каде што се депонира готовината и со кои е овозможено следење на клиентите се следниве:

Табела 1

1	Машини за депонирање готовина (Cash in Machines - CIMs)	Овие машини им овозможуваат на клиентите на банката да депонираат книжни пари на своите банкарски сметки со користење банкарска картичка, но немаат функција да издаваат книжни пари. КИМ ја проверуваат автентичноста на книжните пари и овозможуваат следење на податоците на клиентот на банката – сопственикот на сметката. Проверките на соодветноста за оптек се незадолжителни.
2	Машини за депонирање и повлекување готовина (Cash recycling machines - CRMs)	Овие машини им овозможуваат на клиентите на банката да депонираат и да повлекуваат книжни пари на/од своите банкарски сметки, со користење банкарска картичка. КРМ ги проверуваат автентичноста и соодветноста на книжните пари и овозможуваат следење на податоците на клиентот на банката – сопственикот на сметката. За повлекување, машините може да користат автентични и соодветни книжни пари коишто ги депонирале другите клиенти на банката во претходните трансакции.

3	Комбинирани машини за депонирање готовина (Combined cash in Machines - CCMs)	Овие машини им овозможуваат на клиентите на банката да депонираат книжни пари на своите банкарски сметки со користење банкарска картичка, но немаат функција да издаваат книжни пари. ККМ ја проверуваат автентичноста на книжните пари и овозможуваат следење на податоците на клиентот на банката – сопственикот на сметката. Проверките на соодветноста за оптек се незадолжителни. За повлекување, машините не ги користат книжните пари коишто ги депонирале другите клиенти на банката во претходните трансакции, туку само книжните пари со кои се наполнети одделно.
Други машини со кои ракуваат клиентите на банките		
4	Машини за повлекување готовина (Cash out Machines - COMs)	Овие машини вообичаено се банкомати коишто ги проверуваат автентичноста и соодветноста на книжните пари за оптек пред да бидат повлечени од клиентите на банката. КОМ употребуваат книжни пари со кои се наполнети од вработените од банките – ракувачи со книжни пари или од други автоматизирани системи.

2.2. Машините со кои ракуваат обучените работници се следниве:

Табела 2

1	Машини за обработка на книжните пари (Banknotes processing machines - BPM)	Машини коишто ги проверуваат автентичноста и соодветноста на книжните пари за оптек и физички ги раздвојуваат сомнителните и несоодветните од автентичните и соодветните пари за оптек.
2	Машини за утврдување на автентичноста	Машини коишто ја проверуваат автентичноста на книжните пари и вршат селекција и сортирање на книжните пари на автентични и сомнителни и притоа ги отфрлаат сомнителните пари.
3	Машини за враќање на парите во оптек со помош на работници благајници (Teller assistant recycling Machines - TARMs)	Машини управувани од обучени работници коишто ги проверуваат автентичноста и соодветноста на книжните пари за оптек. За повлекувања, ТАРМ може да користат автентични и соодветни книжни пари за оптек коишто ги депонирале други клиенти во претходните трансакции. Покрај тоа, тие безбедно ги чуваат книжните пари и им овозможуваат на работниците во банките да ги одобрат или да ги задолжат сметките на клиентите на банките.
4	Машини со помош на работници благајници (Teller assistant	Овие машини се управувани од обучените работници коишто ја проверуваат автентичноста на книжните пари. Покрај тоа,

machines - TAMs)	тие безбедно ги чуваат книжните пари и им овозможуваат на работниците во банките да ги одобрат или да ги задолжат сметките на клиентите на банките.
-------------------------	---

2.3. Во случаите кога клиентите ги депонираат книжните пари во ТАРМ или ТАМ, или повлекуваат книжни пари од нив, овие машини мора да се сметаат како машини со кои ракуваат клиентите на банките и треба да ги селектираат и да ги сортираат книжните пари во согласност со прилогот II-а.

3. Народната банка тестира различни видови машини за обработка на книжните пари. Видовите машини за обработка на книжните пари можат да се разликуваат едни од други преку нивните специфични системи за откривање, софтверското решение и други компоненти за извршување на нивните основни функции. Тие се следниве: за проверка на автентичноста на книжните пари, за откривање и одвојување на книжните пари за кои постои сомнеж дека се фалсификувани пари, за откривање и селектирање на несоодветните книжни пари од соодветните, доколку е потребно и за следење на книжните пари идентификувани како сомнителни и на книжните пари коишто не се јасно автентификувани, доколку е тоа применливо.

ПРИЛОГ II а

КЛАСИФИКАЦИЈА И ТРЕТМАН НА КНИЖНИТЕ ПАРИ ОД СТРАНА НА МАШИНИТЕ РАКУВАНИ ОД КЛИЕНТИТЕ НА БАНКАТА

1. Класификацијата и постапувањето со книжните пари од машините ракувани од клиентите на банката во кои готовината се депонира со следење на клиентот се дадени во табелата 3 од овој прилог, и тоа:

Табела 3

	Категорија	Карактеристики	Постапка
1	Не се книжни пари или не се препознаени како книжни пари	Не се препознаени како книжни пари поради следново: - книжни пари коишто не се денари; - предмети коишто личат на книжни пари; - погрешна слика или формат; - голем превиткан агол или дел што недостасува; и - грешка при полнењето или преносот на машината.	Му се враќаат на клиентот.
2	Сомнеж за фалсификувани книжни пари	Откриени се како сомнителни книжни пари бидејќи сликите и форматот се препознаени, но една или повеќе заштити коишто се проверуваат од машината не се откриени или не може да се толерираат.	Се повлекуваат од оптек. Се предаваат за проверка на автентичноста, заедно со информациите во врска со клиентот сопственик на сметката и се постапува согласно со точка 2 став 1 алинеја 6 на оваа одлука. Не се одобрува сметката на клиентот.
3	Книжни пари коишто не се јасно препознаени	Сликата и форматот се препознаени, но сите карактеристики за автентичност коишто се проверуваат не се препознаени поради квалитетот и/или отстапувања во толеранцијата. Во повеќето случаи се несоодветни книжни пари.	Се повлекуваат од оптек. Книжните пари се обработуваат одделно и се предаваат за проверка на нивната автентичност согласно со точка 2 став 1 алинеја 6 на оваа одлука. Оваа информација е достапна на барање на надлежните државни органи. Алтернативно, во согласност со надлежните државни органи, информациите коишто овозможуваат следење на

			<p>сопственикот на сметката можат да им бидат предадени на тие органи заедно со книжните пари.</p> <p>Може да се одобри сметката на клиентот на банката.</p>
4	Книжните пари се идентификувани како автентични и соодветни за оптек	Сите проверки за автентичност и соодветност за оптек даваат позитивни резултати.	<p>Може да се пуштат во оптек.</p> <p>Сметката на клиентот се одобрува.</p>
5	Книжните пари се идентификувани како автентични и несоодветни за оптек	Сите проверки за автентичност даваат позитивни резултати. Најмалку една проверка за соодветност дава негативен резултат.	<p>Не може да се пуштат во оптек, треба да се вратат во Народната банка.</p> <p>Сметката на клиентот се одобрува.</p>

1.1. Машината не му ги враќа книжните пари од категориите 2 и 3 од табелата број 3 на клиентот на банката, ако машината овозможува откажување на депозитната трансакција. Книжните пари може да се задржат при откажана трансакција, така што се зачувуваат во посебен дел од машината.

1.2. Машините коишто вршат проверка на соодветноста на парите за оптек не треба да прават разлика помеѓу категориите 4 и 5 од табелата број 3.

1.3. Народната банка може да се договори со банката дека доколку книжните пари од категорија 3 од табелата број 3 не може физички да се одделат од категориите 4 и 5 од табелата број 3, во таков случај сите три категории треба да се третираат како книжни пари од категоријата број 3 од табелата број 3.

ПРИЛОГ II 6

**КЛАСИФИКАЦИЈА И ТРЕТМАН НА КНИЖНИТЕ ПАРИ ОД МАШИНИТЕ СО КОИ
РАКУВААТ ОБУЧЕНИТЕ РАБОТНИЦИ**

1. Класификацијата и третманот на книжните пари од машини со кои управуваат обучените работници се дадени во табелата од овој прилог, и тоа:

Табела 4

	Категорија	Карактеристики	Постапка
1	<p>(1) Не се книжни пари или не се препознаени како книжни пари, или</p> <p>(2) Сомнителни фалсификувани книжни пари, или</p> <p>(3) Книжни пари коишто не се јасно препознаени како автентични</p>	<p>(1) Не се препознаени како книжни пари поради која било од следниве причини: - книжни пари коишто не се денари; - предмети коишто наликуваат на книжни пари; - погрешна слика или формат; - поголем свиткан агол/агли или недостасуваат делови; - грешка при влезот или преносот во машината.</p> <p>(2) Идентификувани како сомнителни книжни пари, бидејќи сликите и форматот се препознаени, но една или повеќе заштити коишто се проверуваат од машината не се откриени или не може да се толерираат.</p> <p>(3) Книжни пари коишто не се јасно потврдени како автентични, бидејќи сликите и форматот се препознаени, но не се препознаени сите заштити коишто се проверуваат од машината заради квалитет и/или отстапувања во толеранцијата. Во повеќето случаи станува збор за несоодветни книжни пари за оптек.</p>	<p>Машината му ги враќа книжните пари на обучениот работник заради дополнителна проверка и понатамошно постапување.</p> <p>(1) Предмети коишто не се препознаени како книжни пари: по визуелната проверка од обучените работници, се одделуваат од сомнителните книжни пари и од книжните пари коишто не се јасно препознаени.</p> <p>(2) Се повлекуваат од оптек. Сомнителни книжни пари.</p> <p>(3) Се повлекуваат од оптек. Книжни пари коишто не се јасно препознаени како автентични: тие се обработуваат одделно и се предаваат за проверка во Народната банка согласно со точка 2 став 1 алинеја б на оваа одлука.</p>

2	Книжни пари коишто се идентификувани како автентични и соодветни за оптек	Сите проверки за автентичност и за соодветност за оптек даваат позитивни резултати.	Може да се употребат за враќање во оптек. Сметката на клиентот се одобрува.
3	Книжни пари коишто се идентификувани како автентични и несоодветни за оптек	Сите проверки за автентичност од машината даваат позитивни резултати. Најмалку еден од критериумите за соодветност за оптек при проверката дава негативен резултат.	Не може да се вратат во оптек и се предаваат во Народната банка. Сметката на клиентот се одобрува.

1.1. Машините коишто не вршат проверка за соодветност за оптек не треба да прават разлика помеѓу категориите 2 и 3 од табелата дадена во овој прилог.

ПРИЛОГ III а

СТАНДАРДИ ЗА АВТОМАТСКА ПРОВЕРКА НА КНИЖНИТЕ ПАРИ

1. Минималните стандарди за автоматска проверка на соодветноста на книжните пари се следниве:

- Дозволената толеранција за проверка на соодветноста за оптек од страна на машините за обработка на пари е 5%. Ова значи дека машините може погрешно да класифицираат максимум 5% од книжните пари коишто не ги исполнуваат критериумите за соодветност за оптек, како соодветни за оптек.
- Заради проверка на соодветноста за оптек, книжните пари со каков било недостаток во однос на задолжителните барања наведени во точка 2 на овој прилог ќе се сметаат за несоодветни за оптек.

2. Информациите за критериумите за автоматско селектирање и сортирање за соодветност на книжните пари се следниве:

2.1. **Извалканост** – нечистотија распространета на целата површина на книжната пара којашто ја зголемува нејзината оптичка густина.

2.2. **Дамка** – локализирана концентрација на нечистотија.

Книжните пари со локализирана концентрација на нечистотија од најмалку 9 мм x 9 мм во непечатениот дел или најмалку 15 мм x 15 мм во печатениот дел се несоодветни.

2.3. **Графити** – додадена слика или испишани букви или означена книжна пара на каков било начин.

2.4. **Обезбоена книжна пара** – недостаток на боја на дел или на целата книжна пара, на пр. испрана книжна пара.

Обезбоената книжна пара може да се јави, на пример, доколку била испрана или била под дејство на јаки хемиски состојки. Овие типови излитени книжни пари може да се откријат од детектори за слика или УВ-детектори.

2.5. **Искинатост** – книжни пари на кои им недостасуваат делови, заедно со барем еден раб (за разлика од дупки).

Книжните пари чија должина е намалена за 6 мм или повеќе или чија ширина е намалена за 5 мм или повеќе, се несоодветни за оптек. Сите мерења се вршат во однос на разликите од пропишаната должина и ширина на книжните пари.

2.6. **Поправки** – делови од една или повеќе книжни пари коишто се споени со селотејп, лепило или на друг начин.

Поправената книжна пара е составена од делови на книжната пара, на пример со употреба на селотејп или лепило.

2.7. **Истутканост** – Повеќекратни случајни превиткувања.

Истутканите книжни пари може лесно да се идентификуваат, доколку е намалено нивното ниво на рефлексивност или цврстина. Не постои задолжително барање.

2.8. Млитавост – Структурна промена којашто доведува до недостаток на цврстина.

Колку што е возможно, книжните пари со мала цврстина се сортираат како несоодветни за оптек. Бидејќи млитавоста е поврзана и со извалканоста, млитавите книжни пари, исто така, се откриваат преку сензори за извалканост. Не постои задолжително барање.

2.9. Кинење, дупки, превиткување, превиткан крај – овие термини го имаат вообичаеното значење како и во нивната секојдневна употреба во македонскиот јазик.

Превиткани книжни пари, поради нивната намалена должина или ширина, можат да се откријат од сензорите со проверка на големината на книжните пари. Исто така, тие може да се откријат и од сензорите за дебелина.

ПРИЛОГ III 6

МИНИМАЛНИ СТАНДАРДИ ЗА РАЧНА ПРОВЕРКА НА КНИЖНИТЕ ПАРИ

1. Минималните стандарди за рачна проверка на книжните пари за соодветност за оптек се следниве:

Во делот на проверката на соодветноста за оптек, книжните пари со каков било дефект како што е поставен во табелата од овој прилог, или, пак, со јасно воочлив дефект на една од видливите сигурносни заштити, се несоодветни за оптек. Проверките за соодветноста за оптек се извршуваат со допир и со визуелна контрола на поединечните книжни пари и не бараат употреба на какви било алатки.

2. Критериумите за сортирање при рачна проверка на соодветноста се следниве:

	Карактеристика	Опис
1	Извалканост	Воочлива нечистотија распространета на целата книжна пара.
2	Дамка	Воочлива локализирана концентрација на нечистотија.
3	Графити	Воочлива додадена слика или испишани букви или означена книжна пара на каков било начин.
4	Обезбоена книжна пара	Воочлив недостаток на боја на дел или на целата книжна пара, на пр. испрана книжна пара.
5	Кинење	Книжна пара со најмалку едно кинење на работ.
6	Дупка	Книжна пара со најмалку една воочлива дупка.
7	Искинатост	Книжна пара на која ѝ недостасуваат делови, заедно со барем еден раб (за разлика од дупки), на пример недостасува агол.
8	Поправка	Делови од една или повеќе книжни пари коишто се споени со селотејп, лепило или на друг начин.
9	Истутканост	Книжна пара со повеќекратни случајни превиткувања што јасно влијаат на нејзината визуелна појава.
10	Млитавост	Книжна пара со структурна промена којашто доведува до недостаток на цврстина.
11	Превиткување	Книжна пара којашто е превиткана, вклучувајќи и книжна пара којашто не може да се одвитка.
12	Превиткување на агол	Книжна пара со најмалку еден јасно воочлив превиткан агол.